

ЕКОНОМІЧНІ ВИМІРИ КОНЦЕПЦІЇ СПІЛЬНОЇ СПАДЩИНИ ЛЮДСТВА

128

Abstracts of XIII International Scientific and Practical Conference «Modern problems of globalization processes in the world economy» Kiev, NAU, March 18, 2021

Economic dimension of the common mankind's heritage concept. The concept of the common mankind's heritage (sensu stricto) implies dualistic characteristics for some of the objects of the international utilization (the Ocean's bottom, space objects, etc.), the elements of which can be objects of private property rights (in particular in the process of mineral extraction or harvesting of bio-resources). Sensu lato concept embraces all important objects of natural and artificial origin that are important for the mankind and that require special terms regarding their utilization and protection

Як категорія міжнародного права другої половини ХХ ст., концепція спільної спадщини людства (далі ССЛ) вперше набула поширення в зв'язку з дискусіями щодо правового режиму континентального шельфу (далі КШ), а саме: чи можуть прибережні держави поширювати на нього свою юрисдикцію, чи він є «res omnium communis»: цією категорією римського права охоплювались всі об'єкти («речі») спільного користування, які не могли привласнити ні окремі особи, ні окремі народи чи держави: такими вважалися відкрите море, повітря та деякі інші об'єкти.

Однак в ході зазначеної дискусії виявилася специфіка правового статусу будь-якого об'єкту, який, маючи міжнародний режим, в перспективі підлягав експлуатації з метою вилучення з нього (як з об'єкта спільного користування) також і привласнення певних його складових (зокрема, корисних копалин чи біоресурсів КШ). Саме цю дуалістичну характеристику – бути «для всіх» в загальному обсязі, але бути об'єктом привласнення окремими своїми частками привласнюватись – втілює концепція спільної спадщини людства.

Дискусія з приводу КШ розгорнулася в ході підготовки і проходження I-ї міжнародної конференції з морського права,

юрисдикцію на ресурси КШ в тій його частині, яка є продовженням морських кордонів держави. По всій планеті КШ утворює навколо кожного континента чи острова суцільну полосу морського дна, порубіжну між суходолом і океаном, країнам, що розвиваються, які мали власний КШ, підвищити рівень своєї промисловості і економіки за рахунок концесій завширшки від кількох десятків до кількох сотень морських миль (в залежності від географічних характеристик), і саме в цій порубіжній полосі зосереджені найбагатші мінеральні і біологічні ресурси Світового Океану. Якби КШ став «спільною спадщиною людства в тогочасному розумінні держав і компаній, наділених більшими технічними можливостями для освоєння його ресурсів, відкритий доступ до них реально б отримали лише вони. Тож закріплення Конвенцією про континентальний шельф 1958 р. в якості міжнародно-правової норми виключного права прибережних держав на розпорядження ресурсами КШ надало додаткові можливості багатьом на експлуатацію шельфу іноземним компаніям, участі в спільних проектах з ними чи використання потенційних багатств шельфу, в тимчасово замороженому режимі, зокрема для забезпечення боргових зобов'язань за кредитами міжнародних фінансових установ.

Після того, як за державами було закріплене концепція ССЛ була поширена на ресурси, що могли збагатити людство лише в майбутньому. Стосовно ресурсів океанічного ложа за межами національних юрисдикцій (далі Район) ця ідея втілювалася в низці актів під егідою ООН і остаточно закріплена в ст. 136 Конвенції ООН з морського права 1982 р., де Район і його ресурси визначено як спільну спадщину людства. Стосовно Місяця та інших небесних тіл та їх ресурсів концепція ССЛ також знайшла втілення в ст.11 Угоди про принципи діяльності держав на Місяці та інших небесних тілах.

завдячує ЮНЕСКО, яка ще в своєму Статуті визначила однією з своїх цілей – допомагати зберіганню, зростанню й поширенню знань, турбуючись про збереження й охорону всесвітньої культурної спадщини людства. Дві конвенції ЮНЕСКО, спрямовані: на захист культурних цінностей під час військових конфліктів і на всеохоплюючий захист природної і культурної спадщини людства. Як напрямки розвитку системи міжнародно-правового регулювання окремих складових всесвітньої природної спадщини в її розширеному тлумаченні можна визначити низку спеціальних міжнародних договорів, які стосуються: повітряного простору, Світового океану, Антарктики, окремих аспектів захисту атмосферного повітря, клімату, біорізноманіття, а також експлуатації геостаціонарної орбіти. В доктрині і декларативних актах ООН та інших міжнародних організацій вони все частіше розглядаються як складові планетарної екосистеми, яка є спільною спадщиною людства – в окремих своїх складових та в усьому їх взаємопов'язаному мультирівневому різноманітті.

Специфічними характеристиками концепції ССЛ в її широкому тлумаченні є те, що будучи в резонансі з сучасними філософськими ідеями, багато її складових і практика застосування – виявляє суттєвий зв'язок з юридичними категоріями і процедурами, що дозволяє використати її для створення на новій світоглядній основі систему «соціальної інженерії», або практичної соціології та юриспруденції, предметом дослідження і регулювання якої будуть феномени природного і антропогенного походження, які становлять суттєву цінність для всього людства і мають бути збережені для його прийдешніх поколінь.

Концепція ССЛ стала однією з важливих складових у генерального напрямку світоглядних зрушень нового часу, які втілені в повільному і драматичному витісненні «суб'єкт-об'єктного» стилю комунікацій людини зі своїм соціальним і природним середовищем, характерного для станово-кастових

Abstracts of XIII International Scientific and Practical Conference «Modern problems of globalization processes in the world economy» Kiev, NAU, March 18, 2021

ного часу, побудованим на визнанні «правосуб'єктності» іншої сторони комунікації, будь-то людина, жива істота чи елементи природного або антропогенного середовища, які несуть в собі здобутки еволюції нашої планети чи зусиль попередніх поколінь людства і потребують захисту на основі розуміння всієї складності їх природи.